

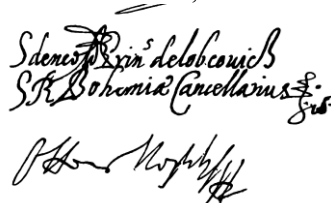
I. OBNOVENÉ ZŘÍZENÍ ZEMSKÉ¹

Uvozovací patent [...] Věděti Vám milostivě dáváme, že hned, jak jsme z milosti a pomoci svrchovaného Pána Boha zase dědičné království Naše České mečem dobytí a v moc a pod poslušností Naše uvesti ráčili, mezi všemi jinými věcmi o to nejvíce jsme pečovali, jakby v dotčeném dědičném království Našem Českém čest a sláva Boží vzrůst svůj bráti, a ti, kteří jsou se proti nám, jakožto jich pořádné a od Boha představené vrchnosti pozdvíhli, i té minulé vysoce ohavné rebellie (skrže kterauž netoliko vlast jich, ale i všecka křesťanská království a země zbaurené a v nepokoj uvedené jsou) účastna učinili [...] pro uvarování škodlivých příkladův, kteřížby budaucně netoliko nám, ale i jiným potentátům křesťanským z toho následovati mohli (majíce však na pozoru přitom milostivost Naši císařskou) ztrestáni byli; naproti tomu pak ti, jenž jsou nám věrnost a stálost svou v rebellii skutkem dokázali a neohledávajíce se na to, že království Naše dědičné *in forma universitatis* se pozdvihlo, předce však oni raději všeho se opovážili, i vlast svou milau opustili, nežliby v čem nejmenším proti nám, jakožto králi a vrchnosti své přirozené, stavěti se měli, zase nad jiné všelijakou počestností, důstojenstvím i jměním od nás milostivě obdaření jsouce [...]

[...] ráčíme i ty cesty v tom obíratí, kterakby dotčené dědičné království Naše české [...] zase v dobrý řád, tak aby poddaní Naši, věrní milí, předně všickni zespolka v náležitém poslušnosti stojíce, **k nám a dědicům našim, budaucím králům Českým, jakožto jich jedině, pořádné, přirozené a dědičné vrchnosti**, každého času své zření měli, i sami mezi sebou, pod milostivou ochranou naší královskou, jednostejného práva a jednostejného náboženství užívajíce, v lásce, svornosti a pokoji zůstávali [...]

[... starali jsme se, aby] **předešle vzniklí neřádné a nedostatkové skrz prospěšná a užitečná nařízení a ustanovení Naše zastavení a napravení býti mohli**. Z těch tedy příčin Naše toto následující Obnovené Zřízení Zemské jsme vůbec vydati a v něm vedlé toho gruntu a základu, kteréhož všickni křesťanští potentátové, když jaký dobrý řád a dobrou správu naříditi chtějí, slušně požívají, *jura privatorum*, jak nejvíce býti mohlo, při starém způsobu zanechati; a však některé vedlé nynější povahy království tohoto, v kterémž rozliční národové, rozdílných jazykův užívajíce, obývají, jsme zříditi a ustanoviti i také poněkud vedlé práv našich císařských a jinde v svaté římské říši též v království a jiných zemích Našich obyčejných, napraviti, nejvíce pak v tom ve všem předně cti a slávy Boží, přirozeného práva a obecného dobrého šetření, i sobě moci netoliko tohoto Zřízení Našeho Zemského k rozšíření, změnění, opravení i činění, věrným milýmoho, což s sebou *jus legis ferendae* přináší, zanechati; ano i v tom se stavům, poslušným poddaným Naši, milostivě zakázati ráčili, že ty některé případnosti, kteréž do tohoto Zřízení Našeho Zemského pojaté nejsou, o nichž předešle žádného psaného práva nebylo, než toliko vedlé starých nálezův v podobných přech od saudcův rozeznávané a skoncované bývali [... *že je chce vysaditi zvláštním zřízením*].

A aby dotčená Zřízení Zemská [...] s Právy Městskými srovnána byla, tudíž i co pro krátkost času a jiná mnohá zaneprázdnění, při tomto Obnoveném Zřízení Zemském opuštěno jest, jiným potom časem doplněno a doloženo bylo [...] Dán v městě Našem Vídni 15. dne měsíce máje, léta Páně 1627; Ferdinand m. p., Sdenco Ad. Prin. De Lobkowitz, S. R. Bohemiae Cancellarius, Ad Mandatum Sacrae Caesareae majestatis proprium Otto von Nostitz

Pod
tiská.

Ad Mandatum
Sacrae Caesareae
Majestatis
proprium.

O dědičné successi v království českém. A. I. Jakož jest slavné paměti Karel IV. [...] předeek náš, obyvatelům království Českého a zemí k němu vtělených [...] pro ujiti a uvarování všech a všelijakých budaucích nedorozumění, sporův a roztržitostí [...] zlatau bullí, jížto jest dátum v Praze 7. dne měsíce dubna, leta 1348, dáti ráčil. [...] za zvláštní privilegium téhož království českého, ano za hlavní v zřízení zemském obsažené pravidlo [...] měli a drželi. Nic méně to vůbec vědomé a patrné jest, k jaké žalosti a bídě království toto české a země k němu vtělené skrže tu nedávno povstalau rebellii přivedeno, když jsou dědičné právo královského kmene a krve bezprávně vykládati, ano i k neřádnému volení přistaupiti se opovážili; an to z nadepsané zlaté bulle a jiných hlavních práv a řízení, v jejich pravém a nesfalšovaném smyslu dosti světlé jest, že týmž stavům a obyvatelům království tohoto volení krále dříve nepřináleží, lečby žádného více dědice z královského kmene, rodu, semen a krve, mužského neb ženského pohlaví, před rukama ani v očekávání nebylo, anebo poslední dědic [...] od svého práva dobrovolně upustili [...] žeby týž dědic neb dědička z příčiny nedostatku na rozumu [...] successi se zbavuje [...] **pročež ustanovujem**

¹ Obnovené právo a zřízení zemské dědičného království českého, Dr. Hermenegild Jireček, Praha 1888 [online: <https://archive.org/details/obnovenprvoazze00jiregoog>]. Autentický dobový český překlad, ovšem v zastaralé edici.

[...] pokudžby kdo aneb jich víceji, z poddaných Našich [...] nyní i budaucně se pokusiti směl [...] ty od dotčených rebellův [...] jakýmkolivěk způsobem vedené důvody a zlé výklady, které jsau oni proti nadepsanému Našemu dědičnému právu nepravě vymyslili, [...] řečí neb skutkem, v čem nejmenším zase vyzdvihovati, aneb jiným také způsobem proti témuž Našemu dědičnému právu se stavěti chtěl neb chtěli: že ti všickni hned skutečně skrze to v pokutu auražky nejvyšší velebnosti královské a zjevné rebellie upadnauti, čest, hrdlo i statek ztratiti mají.

A. II. *O slibu a přísaze dědičné poddanosti.* [...] Já N. přísahám Pánu Bohu všemohaucímu, blahoslavené Panně Marii Matce boží, všem svatým a Vám (titul) N. N. atd. jakožto Králi českému a mému pravému dědičnému pánu, Vaší Královské Milosti, dědicům a budaucím králům Českým, stále věrný a poslušný býti, a nikdy vědomě a v radě té a spolu s jinými v takovém shromáždění, kdežbyse co proti VKM osobě, vzácnosti, důstojenství, řádu a právu před se bráti chtělo, nebývati, méněji pak k tomu povolovati, aneb přistupovati, nižádným způsobem, nýbrž VKM i též dědicův VKM budaucích králů Českých vzácnosti, dobrého a užitečného vyhledávati a fedrovati. A kdybych tomu srozuměl, žeby nětco proti VKM před se bráno a jednáno bylo, tomu věrně odpírati chci a mám, a VKM bez meškání veystrahu dáti, a to všecko, což poslušnému a věrnému poddanému vrchnosti své dědičné činiti náleží, věrně a upřímně, bez všelijakého ostýchání konati. Toho mi Pán Bůh dopomáhej, blahoslavená Panna Maria matka Boží, a všickni svatí ...

Prísaha jeho milosti krále. A. III. Kolikrátkoli budaucně se přitrefí, žeby který z dědicův Našich na království toto České pomazán a korunován býti měl, tedy pokaždé arcibiskup Pražský, aneb pokudžby tehdaž žádného arcibiskupa nebylo, biskup Olomoucký, před pomazáním Jeho Milosti tuto následující přísahu vydati, a tu JMK slovo od slova na svatém evangelium skutečně vykonati, po něm takto říkati jmíti ráčíme: „My N. přísaháme Pánu Bohu všemohaucímu, blahoslavené Panně Marii matce Boží a všem svatým, na tomto svatém evangelium, že chceme nad katolickým náboženstvím pevně ruku držeti, jednomu každému spravedlnosti udělovati, a stavy při jich od (titul) N. N. potvrzených a dobře nabytých privilegiích zachovati, od království tohoto Českého nic neodcizovati, ale raději podlé možnosti naší rozšiřovati a je rozmnožovati, i všecko to, což k dobrému a poctivému téhož království jest, činiti. Tak Nám Pán Bůh pomáhej, blahoslavená Panna Marie matka Boží, i všickni svatí.“

O sněmích a jak ti držáni býti mají A. IV. **A jakož nám samému, a po nás budaucím [...] králům českým, rozpisování a pokládání sněmů obecních, jako i sjezdův krajských přísluší a náleží:** pročež v tomto dědičném království Našem českém nemá žádný, jakéhoby ten koli důstojenství, stavu, řádu a povolání byl [...] se o to pokaušeti [...] Jestližeby se pak to na koho provedlo [...] tehdy ten a takový v pokutu aurazu nejvyššího důstojenství upadnauti, a tudy čest, hrdlo i statek ztratiti má.

A. V. Co se pak všelijakých berní [...] dotýče [...] milostivě ustanoviti <ráčíme>, že těch toliko při samých sněmích, a to jináče nic, nežli proti obyčejným reversům, od stavův žádati a vyhledávati chtějí ráčíme [...] A. VI. **A poněvadž na takových obecních sněmích Nám samým toliko [...] anebo v nepřítomnosti Nás, kommissařům Naším královským [...] v nastalých země potřebách propositi sněmovní činiti moc a právo přináleží: pročež nemá žádný, jakéhoby ten koli řádu, stavu neb povolání byl, se o to pokaušeti ...**

A. VII. [...] Naproti tomu však nižádným způsobem dopuštěno anebo k tomu povoleno býti nemá, aby při obecních sněmích někteří, buďto tajně nebo zjevně, spolu v hromadu se shlaučice, skrze jednoho nebo druhého z prostředku jich, nětco buď austně aneb v spisu přednášeti dáti mohli, byť se pak to i přímlyvy a zdání jich na stalau propositi sněmovní, aneb čeho koli jiného dotýkati chtělo.

O osazování královských úřadův zemských a saudu zemském. A. IX. Co se Našeho královského saudu zemského a královských úřadův zemských dotýče: **ačkoliv to každého času při Naší a budaucích králův Českých milostivé vůli [...] pozůstává, od kohobychom My aneb oni z strany dosazení jednoho aneb víceji úřadův, zprávu a radu vzíti, i komubychom takový jeden neb druhý úřad milostivě podati a svěřiti chtějí ráčili.** Nicmeně spravedlnost tím lépeji udělována, jako i Naše a země obecné dobré a prospěšné snázeji fedrováno býti mohlo: tedy My, a po Nás budaucí Naší a dědicové království, po vzaté o tom dostatečné zprávě, na to vždycky mysliti chtějí ráčíme, aby od Nás dotčený soud Náš královský zemský i jiní úřadové rozumnými, hodnými a v království Českém usedlými osobami opatření a osazení byli. – A. X. Kdyby kdo v příčině criminálních, na čest a hrdlo se vztahujících účinkův, hned s počátku žalobu svau na Náš královský soud zemský vznesl, a na tom by bylo, že by obžalovaný cti anebo hrdla odsauzen býti měl: tehdy má Náš královský soud zemský tu veypověd v spis uvedenau, před vyhlášením jí, Nám anebo tehdaž kralujícímu králi, k další resoluci Naší poddaně odeslati, [...]

O povinnosti obyvatelův království českého v věcech války se dotýkajících. – O závazcích a puntování. – O nobilitati a listech erbovních. O confiscování statkův a glejtích.

A. XVII. Kdyžbykoli v království tomto někdo z veytržných a svývolných lidí zemi, městům, aneb některým particulárním osobám nepřátelsky odpověděl, a je k nětčemu neslušnému mocí přinutil a zavázal, a tak skrze to, anebo pro jiné přísného trestání hodné výstupky, statek a jmění své králi Jeho Milosti propadl: tedy sám Jeho Milost král, a sice žádný jiný, vedlé líbezné vůle své, s těmi statky disponovati a činiti moc míti ráčí.

O podávání lén a přijímání cizozemcův do království tohoto.

A. XX. Ačkoli jest se předešle žádný cizozemec nejináče, nežli na jistý způsob, do tohoto dědičného království Našeho českého vkaupiti mohl, a takový na pozemské statky učinění trhové při dckách zemských do starých

kvaternů vložení a vepsání býti museli: však poněvadž sme My toto Naše dědičné království České, v té proti Nám vzniklé rebelli, sebe sami obhajující, náležitou mocí a brannou rukou dobytí, na to statky některých rebellů na Nás v pokutě připadlé, na díle cizozemcům a na díle také obyvatelům země prodati a kaupiti dovoliti ráčili: protož nařizujem, ustanovujem a tou chtíti ráčíme, co se vepsání a vložení těch pozemských statkův dotýče, že ti vnově založení kvaternové rovně v té hodnosti a mocnosti jako staří býti [...]

[...] A pokudž bychom My [...] cizozemci v zemi statek pozemský kaupiti [...] povoliti, a tak jej za jednoho spoluobyvatele království tohoto přijíti ráčili: tehdy takový ještě před ujetím dotčeného statku, netoliko přísahu dědičné poddanosti [...] ale přitom také revers a zapsání pod pečeti svau na to, že se vedlé nynějších a budoucích Našich královských nařízení, práv a zřízení zemských chovati a proti nim žádným cizím právem zastíratí nechce, ke dckám Našim královským zemským složití bude povinen. – Načež potom, když se tak přijatý na obecném sněmu při stavích ohlásí, jemu, vedlé povahy stavu jeho, totiž pokudž stavu panského starožitého jest, mezi starožitnými pány, pokudž novotného, mezi novotnými; nápodobně který starožitého rodu v stavu rytířském jest, mezi starožitnými a novotného mezi novotnými, místo náležité vykázano býti má. [...] Co se poddaných Našich v margkrabství Moravském, knížetství Slezských a markkrabství horních a dolních Lužic dotýče, ačkoliv oni za žádné cizozemce v tomto dědičném království Našem Českém, k kterémuž dotčené země vtělené jsou, jmíni a držáni býti nemají [...] aby se do téhož království Českého vkupovati [...] mohli, obzvláštního povolení královského nepotřebují: však jim nápodobně takový kaupený, aneb jakýmkoli jiným způsobem na ně převedený statek prvé nežliby Nám svrchu jmenovanou dědičné poddanosti přísahu vykonali a vedlé toho i svrchu dotčený revers ke dckám Našim zemským složili, postupován a odevzdán býti nemá. [...]

O horách, kovích a minci. – O privilegích z strany neodcizování statkův k království českému přináležejících.

A XXIII O religi neboližto náboženství Co se náboženství dotýče, poněvadž vůbec vědomé, že rozdílnost v náboženství hned od začátku svého, v tomto dědičném království Našem válkám a nesnázem příčinu jest dala, a ti kteří jsau se stavové pod obojí jmenovali, pod zástěrau těch v rozdílných časích skrz ně vymožených obzvláštních privilegii a ustanovení, původové a začátkové té proti nám povstalé vysoce ohavné rebelli jsau byli, a my když jsme toto dědičné království naše již zase velkým a těžkým nákladem válečným dobyli, jak pro lepší jeho v řád uvedení a uvarování podobných vysoce škodlivých roztržitostí i odtud pocházejících nebezpečností, v dotčeném dědičném království Našem v příčině náboženství zachováno býti má, milostivě resolvírovati jsme se ráčili. – **Pročež nařizovati a tomu chtíti ráčíme, aby netoliko nad tím, co jsme tak v věcech, náboženství se dotýkajících, od času Nám od Pána Boha propůjčeného vítězství, v tomto dědičném království Našem skrze rozličné resolucii milostivě nařídili, stále a pevně držáno, ale také vše to, co proti tomu k újmě a škodě našeho svatého katolického náboženství skrze majestáty, sněmovní snešení, reversy, resolucii, privilegia aneb jiné nařízení, jak ta jmenována býti mohau, ustanoveno a od stavův, jenž jsau se pod obojí jmenovali, kteréhokoliv času k libosti jich vzjednáno, obdržáno a zavřino jest, nyní i na budoucí věčné časy cassirováno a v nic obraceno bylo a zůstalo.** A všickni ti, kteřížby na nětco takového nastupovati a tím znovu hýbati chtěli, za zjevné rušitele obecného pokoje ipso facto anebo tím samým skutkem jmíni a držáni byli, a čest, hrdlo i statek ztratili. Jakož pak také napotom žádný do země anebo měst, lečby našeho svatého katolického náboženství byl, přijat býti nemá.

O duchovním stavu. A XXIV. Ačkoli již od dávného času, jak jsau některá nekatolická učení a smyslové v dědičném království tomto Našem povstali, preláti mezi jiné stavy téhož království víceji počítáni nebyli; ale však poněvadž vědomé, an Nám toho zapřino býti nemůže, že jest stav prelátův za času předka Našeho slavné paměti císaře Karla Čtvrtého, a ještě mnohá léta před tím, v tomto království byl, a preláti spolu a vedle jiných stavův tolikéž contributi dávatí musejí: pročež ustanovovati, nařizovati a tomu chtíti ráčíme, aby napotom arcibiskup Pražský spolu s preláty a se vším kněžstvem v dědičném tomto království našem, netoliko za jeden stav téhož království na budoucí věčné časy držán, anobřž také týž duchovní stav, jakž to v jiných křesťanských dobře zřízených regimentech za obyčej jest, mezi jinými stavy první a nejpřednější byl; na ten však a takový způsob, že toliko sám arcibiskup a ty duchovní osoby, kteří inffule aneb biskupské koruny, buďto vedle privilegium anebo starobylého užívání nositi právo mají, a vedle toho statkův pozemských, do Našich desk zemských vložených a vepsaných, v držení a užívání jsau, [...] A tak osoby tyto duchovní, biskupských korun užívající, společně při sněmích, též i jiných obecních zemských věcech, neméně než jako dotčený arcibiskup, vejvody a knížata předčítí a místa svá i hlasy jak před nimi, tak i před jinými pány míti mají. – Arcibiskup pak primas tohoto království jmenován a jemu nejpřednější a po něm, jestližby žádného biskupa přítomného nebylo, nejbližší místo nejvyššímu převoru řádu rytířův Maltejských v království Českém přede všemi jinými preláty náležeti má.

O neodcizování statkův duchovních. [...] O druhém stavu království českého, totižto o stavu panském. A XXVII. A jakož tomu, aby napotom stav duchovní v tomto dědičném království Našem na svrchu dotčený způsob první stav byl, milostivě chtíti ráčíme: tak tedy stav panský druhý [...]

A XXVIII. Vývodové před knížaty sedění svá míti a po starších sedati mají, a po nich knížata, podobným způsobem po starších. A jestližby který vývoda neb kníže některý královský úřad zemský na sobě měl, nemá mezi jinými nejv. Úředníky, nýbřž mezi vývodami a knížaty, podlé dotčeného pořádku, seděti [...] A XXIX. A jakož jsme My, z obzvláštní královské milosti, tajným raddám a komorníkům Našim, hraběti Maximilianovi z Trautmansdorffu atd., hraběti Vilémovi Slavatovi atd., jako i Adamovi pánu z Valdštejna atd. a Jaroslavovi Bořitovi hraběti z Martinic atd. netoliko praedicat „Vysoce urozený“, ale i níže dotčené přednosti a počestnosti dáti ráčili, aby oni sedání a místa svá ihned a nejbliže po knížatech světských [...] Při tom také, že nyní i budoucně vždycky prvorození aneb sice nejstarší synové jich [...] sedání a místa svá [...] míti a užívati mají. - [...] Nadto výšeji jemu Vilémovi Slavatovi hraběti, z uvážlivých příčin, obzvláštně pak, poněvadž jest Jeho Láska

slavné paměti císař Matthyáš, pan streyc a otec Náš nejmilejší, štít a erb již po zahynutí [...] mužského pohlaví toho starožitého rodu z Hradce, spolu s erbem jeho v jedno spojil, tuto zvláštní milost jsme učinili .. ráčili, aby napotom on Slavata hrabětem a vládařem domu Hradeckého z Chlumu a Košumbergka se jmenovati a psáti mohl [...]

O třetím stavu království českého, totiž [...] rytířském. O sedání v saudu zemském i krom saudu. O čtvrtém stavu království českého, jmenovitě o městech.

[...] A. XXXV. A jakož jsau od starodávna nemalá nedorozumění a spory mezi stavem panským a rytířským s jedné, též Pražany a jinými královskými městy z strany druhé byly [...] chtíti ráčíme, aby [...] **<Svatováclavská> smlauva předce v své podstatě zůstávala [...]**

B. XII. [...] A mohau se budaucně takové řezané cedule netoliko v jazyku českém, ale i německém spisovati a straně druhé odsýlati [...]

C. II. A poněvadž tomu milostivě chtíti ráčíme, **aby řeč česká a německá** v Našem dědičném království Českém zároveň průchod a vzrůst svůj měla: protož spisové buď v české nebo německé řeči podávání býti mají; na takový však způsob, aby kdež vědomé jest, že obviněný německé řeči povědom není, žaloba v české, a když české řeči není povědom, tehdy v německé, a když obviněný rozený Čech anebo Němec není, v jedné nebo druhé řeči (tím vším způsobem, jakž svrchu o řezaných cedulích dotknuto jest) dodána ...

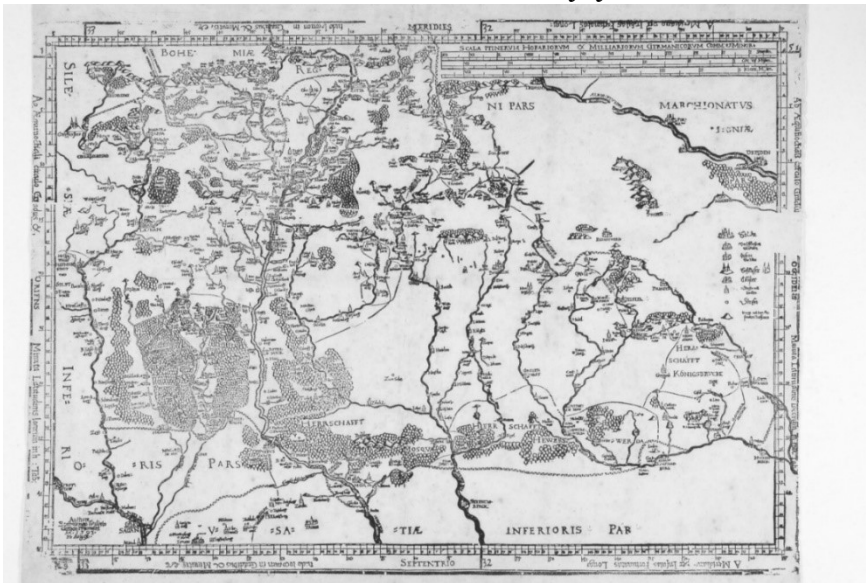
D. XLVII. [...] obmysleti ráčíme, kterakby obojí řeč česká i německá takový průchod měla, aby všickni saudcové zemští jedné jako i druhé řeči povědomost míti mohli, ale poněvadž by to z počátku poněkud za obtížné přišlo, protož z té příčiny, pro lepší a spěšnější fedruňk výpovědi [...] má nejvyšší zemský nejvyšší úředníky a saudce zemské na dvě rady [...] rozdělití, kdežto v jedné té radě toliko ti, kteříž německého jazyku dobře povědomí jsau [...]

Deklaratoria a novely OZZ (1640)

My, Ferdinand Třetí, z boží milosti volený římský [...] Známé činíme všem vůbec, jak jest nedávno v Pánu Bohu odpočívající JM císař a král, někdy náš nejmilejší pan otec Ferdinand Druhý slavné a svaté paměti vedle svého v předmluvě OZZ království našeho dědičného a českého nejmilostivějšího zakázání *tam in jure publico quam privato*, neboli jak v právu obecním, tak obzvláštním postranním se sběhlo, v pochybnosti zůstávajícím případě skrze své královské vysvětlení a nové ustanovení na místo rozeznati.

[...] A. a. 9. V Obnoveném zřízení zemském A. 6. přísně se zapovídá, aby žádný při sněmech mimo to, co propositi královská v sobě zdržuje, něco, na cokoli by se to vztahovalo, stavům přednáseti a k uvážení buď ústně, neb v spisu podávati nemohl. Čehož my taky tak dalece, co se správy obyčejné a k ní patřící důležitosti dotýče, při tom při všem zůstavujeme, aby však ta stavům příležitost do konce odňata nebyla, společně v jedné neb druhé v menších věcech naskytnutém případě jednati.

II. KORUNNÍ ZEMĚ V RANÉM NOVOVĚKU A JEJICH ZTRÁTY

Scultetova mapa, 60. léta 16. století

Pomník Jana Jiřího v Budyšíně (1611-1656)

(c) 1999 Jesper Zedlitz

Jan Jiří Krnovský

PŘEDÁNÍ HORNÍ A DOLNÍ LUŽICE SASKU 1621–1637

Recess Zwischen Kaiser Ferdinand dem Andern, vnd Churfürst Johann Georgen zu Sachsen wegen Abtretung der beeden Marggraffthumber Ober- vnd Nider-Lausitz auffgericht, Datirt Prag, den 30. Maj Anno 1635²

Na vědomí dáváme [...] že před několika lety [...] mezi [...] císařem a kurfiřtem [...] saským [...] vzhledem k jeho službám, prokázaným římskému císaři během českého nepokoje [...] a za vynaložené válečné náklady [...] byla sepsána ujednání, týkající se rozsáhlé dlužné sumy [...] která teď při mírových jednáních dosahuje dvaasedmdesáti tun zlata v hotovosti a příjmech [...]

// in der Behömbischen Vnruhe, Ihrer Kayl: Matt, Vnnd dero hochlöblichsten Königlichen, vnd Ertzherzoglichen Hauße, gelaisten trewen dienste, Vnnd für Sie, auffgewändte Kriegs Vnkosten, eine richtige Verbrieffte, ansehliche Schuldtsumma zufordern gehabt, so beÿ gegenwertiger friedenshandlung, über zweÿ vnnd Siebenzig Tonnen goldes, an Capital unnd Zinnßen, liquidirt befunden worden:

Po dlouhých a únavných jednáních byla konečně uzavřena následující závazná a neodvolatelná smlouva, totiž, že [...] císař kurfiřtovi [...] za tuto dlužnou sumu [...] odstupuje obě svá markrabství Horní a Dolní Lužici: mit allen Landtsfürstlichen Obrigkheiten, Hocheiten, Regalien, Titul, vnd wappen, ingleichen denn Zölln, Welche nicht den Ständten vnnd priuatis zugehören, Item den Saltz Zoll zue Guben, iedoch daß Kay: Mtt: hierdurch, an ihren Saltzmerthen, in Schlesien, kein eintrag geshehe [...] Item Geleitten, Bergwerckhen, Müntzen, Geist: vnnd Weltlichen Lehnen, Lehenschafften, [...] Steuern, Landen, vnnd Leuthen, Schlößern, Stätten, Ritterschafft, Mannschafften, Gehöltzen, Bergen, Thällern, Wälden, Püshen, Wildtbahnen, Jägten, Ströhmen, Waßern, Waßerleüffen, Dörffern, Diensten, Pflichten, Ehren, Würden, Herrligkeiten, Freÿheiten, Gerichten, Oberst Vnnd Niderst, Nutzungen, Gerechtigkeiten, vnnd allen andern einkünfften, ein: vnnd Zugehörungen, über vnnd vnder der Erden, benent, vnnd Vnbenent

[...] a to dědičně, vlastnicky a neodvolatelně, ale po způsobu léna a jako pravé mužské léno [...] a předá <markrabství> i skutečně na veřejném sněmu ... a to než uplyne pět či šest měsíců od data této smlouvy.

Při tomto předání [...] má kurfiřt [...] dostat zároveň všechny lenní [...] knihy a rejstříky a seznamy o příjmech, spolu se všemi dalšími akty [...] a dokumenty a listinami týkajícími se vlády <v markrabství> [...] a se vším, co se nachází v královských kancelářích [...] Nyní je země kurfiřtovi úplně předána a předchozí reservata <např. ohledně jmenování zeměpanských úředníků v Lužicích> [...] mají zaniknout.

[...] Ohledně titulu a znaku bylo ujednáno, že JCM, jeho dědicové a nástupci z nejslavnějšího arcivévodského domu rakouského, králové čeští a jejich nástupci [...] mohou i nadále, jako králové čeští a lenní páni užívat titulu markraběte, nehledě na toto předání, a to beze škody kurfiřtovi. [...] // Wegen des Tituls, vnnd Wappen, ist verglichen, daß Ihre Kay: May:; dero Erben vnnd Nachkommen, deß hochlöblichsten Ertzherzoglichen Hauses Österreich, Könige zue Behaimb, vnnd alle Ihre Nachfolgere, an der Chron zue Böhmen, dieselben, allß Könige, zue Behemben, vnnd LehenHerren, auch inns Künfftig noch ferner führen mögen, doch gantz Vnbeshadet dieser Übergabe, vnnd also Ihrer Churfürstl: Dhrtl: zu Sachsen, vnnd allen Ihren vnden benanten Lehensfolgern, ohne ienigen abgang, Schaden, oder ringerung.

**2 Originalurkunde Sächsisches Hauptstaatsarchiv Dresden, 13021.

Odstoupení a oblenění oběma markrabstvími [...] bude provedeno následovně: v obou markrabstvích mají nastoupit dědicové kurfiřtského domu [...] po jeho vymření pak vévodové sasko-altenburští mužského pohlaví [...] a když i tito již vymřou, mají nastoupit manželské dcery kurfiřtovy jakožto <dcery> *primi acquirentis*, které ještě budou naživu, nebo [...] jejich mužští potomci [...] Pokud ale celá mužská linie [...] kurfiřtského rodu <i vedlejší linie> vymře, tak má toto léno zůstat pravým mužským lénem a v tomto případě má být budoucím králům v Čechách ponechána možnost, buď povolit následnictví v těchto lénech dcerám ze saského kurfiřtského domu, nebo tato léna vykoupit oproti poskytnutí hlavní částky [...] Pokud i potomstvo saských kurfiřtských dcer vymře [...] mají obě markrabství bez vyplacení znovu zpátky připadnout na JCV a jeho dům, na krále v Čechách a na Českou korunu [...]

[...] Do roka a dne má Jeho kurfiřtská Jasnost u JCV jako krále českého požádat o udělení obou markrabství v léno a to učinit za sebe i své nástupce [...] <tak se má dít i v budoucnu> a [...] pod náležitou přísahou a s poskytnutím lenního reversu³ [...] ale s následujícími podmínkami,

totiž za prvé, že Jeho kurfiřtská Jasnost a jeho potomci **budou chránit katolické duchovenstvo a stavy, a to konkrétně kapitulu sv. Petra [...] v Budyšině, panenské kláštery Marienstern, Marienthal a převorství v Lubáni, stejně jako opatství v Neuzelle**. Chránit budou je i ostatní duchovní a řeholníky, spolu s jejich lidmi a úředníky, služebníky a poddanými, při jejich privilegiích a právech, obzvláště při jejich exempci v duchovních záležitostech od všeho světského soudu. Chránit je budou i při všech jejich svobodách a právech, které v předchozích dobách získaly [...] jejich ordinářům a generálním vizitátorům, stávajícím i budoucím, ponechají jejich právo inspekce a vizitace nad těmito ústavy, jak jich požívaly předtím, ještě před českým nepokojem a před zastavením území kurfiřtovi.

Stejně tak si jeho císařské Veličenstvo jako král v Čechách a všichni jeho následovníci, králové v Čechách, uchovají své svrchované právo ochrany nad těmito ústavy, kláštery a duchovenstvem a také administraci v duchovních záležitostech v obou markrabstvích, a to tak, jak byla při stávající zástavě respektována [...] Kláštery a ústavy nesmí nechat vymřít, nýbrž když jeden nebo druhý v nich zemře, má kurfiřt povolit, aby byl na jeho místo dosazen zase nějaký katolík. Stejně tak má ponechat katolické fary v dosavadním stavu a nechat je jejich kolátorům. Katolíky nemá <kurfiřt> kvůli jejich dluhům přetěžovat exekucí a nedopustit tak, aby přišli na mizinu [...] má dohlédnout, aby to, co ztratili při předchozích nepokojích [...] nebo co bylo z ornátů, privilegií a listin [...] uloženo do Drážďan [...] či zastaveno, jim bylo znovu vráceno [...] Nakládat má s nimi stejně, jako s nimi nakládali předchozí králové [...]

Stejně tak v náboženských záležitostech, co se týče katolického náboženství i stoupenců augšpurské konfese, nemá <kurfiřt> zavádět žádné novoty, nýbrž stoupence obou náboženství, duchovního i světského stavu v obou markrabství Horní i Dolní Lužice, i s jejich poddanými [...] má chránit při jejich náboženství, svobodném vykonávání jejich zvyklostí, církevních obyčejů, ceremonií, práv [...] při jejich majetcích, statcích i privilegiích [...] která získali od králů českých a markrabat v Horní a Dolní Lužici [...]

sowohl der Kayl: Mtt; alß Könige zu Behämb, Vnd allen derselben Nachkommenden Königen zu Böhmben, **Ihr oberes Jus protectionis, über solche Stifft, Clöster, vnnd Geistlichkeit, vnnd die Administration in Spiritualibus, durch beede Marggraffthümer, allermassen solche, noch bey wehrender Verpfendtung, obseruirt, geruhig vnd vnuerhindert lassen:** Die Stifft vnnd Clöster nicht außsterben, sonndern wen einer oder der andere darinnen stirbt, einen Catholischen wider an dessen stell setzen lassen: die Catholischen Pfarren auch, in vorigen Standt vnd weesen, vnnd bey ihren Collatoribus erhalten, Die Catholischen, von wegen ihrer Schulden, mit der Execution nicht vbereilen, noch dardurch zu grundt gehen lassen, Waß den Catholischen, Gheist: vnd Weltlichen Ständten, vnnd Vnderthannen etwa biß anhero, bey /3^v/ wehrender Vnrue, an ligenden Güttern, vnnd Gründen, wie auch den Stifft, vnd Clöstern, etwan von ihren, zu Dreßden, vnd sonst vnter Ihrer/Ihres Churfürstl. Dhrtl: gebieth, deponirten Kirchen Ornat, Priuilegijs, Registern, vnnd Vhrkhundten, so viel sie deren zeigen können, daß sie eingesetzt, oder Ihnen genommen worden, abgenommen, oder aufgehalten, wider erstatten, vnd restituiren laßen:

// vnnd es mit denselben, in allen, wie bey Regierung Voriger Könige, halten, auch in Religion Sachen, waß die Catholische Religion, vnnd Augspurgische Vngeenderte Confession betrifft, keine Newerung vornehmen, sondern beederseits Religionen zugethane, Gheist: vnnd Weltliche Ständt, vnnd deren Vnderthanen, in beiden Markggraffthümben Ober- vnnd NiderLaußnitz, die Catholische sowohl, alß die Augspurgische Confessions Verwandte, bey Ihrer Religion, deren freyen Übungen, Kirchen gebrauchen, Ceremonien, Rechten, Gerechtigkeiten, Hab, güettern vnd Von denen Königen zu Böhmben, vnnd Marggraffen inn OberLaußnitz, erlangten, auch sonst wohlhergebrachten Priuilegijs, vnnd freyhheiten, alten herkommen, vnd gueten gewohnheiten, shützen, vnnd handthaben, allermassen dann auch, in denen vorigen auffgerichten Immissions Recessen versehen gewesen:

Za druhé má Jeho kurfiřtská Jasnost a jeho lenní nástupci, pokaždé při přijetí léna a skládání holdu [...] obvyklým reversem poskytnout ujistění, že tato <ustanovení> bude respektovat.

Za třetí [...] tímto předáním **nejsou řečená markrabství zcizena od království Českého**, nýbrž mu jsou ponechána jako jeho vznešená součást [...] takže kurfiřt [...] musí českého krále uznávat z titulu své držby Lužic za svého nejvyššího pána. Protože však Jeho kurfiřtská Jasnost získala obě markrabství [...] jako náhradu dluhu [...] nemá být proto povinna platit žádnou kontribuci a daně ke Koruně české [...] ani nemá být povolávána ke sněmům a jiným schůzkám [...] kromě daní v obecném neštěstí, proti Turkům, dědičnému nepříteli Kristova jména [...] Dále má být Jeho kurfiřtská Jasnost osvobozena ode vsí teritoriální a jiné jurisdikce [...] a všechny stavy a poddaní obou

³ jeho znění je připojeno k této smlouvě.

markrabství Horní a Dolní Lužice mají být souzení [...] před apelačním soudem Jeho kurfiřtské Jasnosti, stejně jako dříve právo vyhledávali v Království českém

[...] V ostatním mají být obě markrabství od císaře a [...] krále českého [...] pokládána za léno podle obecného lenního práva [...] k tomu je třeba výslovného souhlasu [...] královského Veličenstva ve Španělsku a celého arcivévodského domu králů českých, stejně jako všech čtyř stavů Koruny české [...]

A protože existuje mezi Korunou českou a domem saským od pradávna určité dědičné ujednání [...] a mluvilo se o něm i při této příležitosti, ale nic jistého nebylo ujednáno [...] <pohledávky kurfiřtovy jsou příliš veliké, naopak příjmy markrabství malé, proto se hovoří i o zbytcích kontribuce v Dolní Lužici atd.>

[...] ke zlistinění tohoto ujednání byla listina vyhotovena dvojmo, jeden exemplář byl svěřen Jeho císařskému veličenstvu, druhý Jeho kurfiřtské Jasnosti [...] Dáno v Praze, 30. května 1635 [...]

Udělování Lužic v léno⁴

J. 1636, // jmenování komisařů k předání Horní a Dolní Lužice, skutečnému předání a k uvolnění stavů HL a DL z vazeb k České koruně, o němž se neříká nic v tradičním recesu // [...] **zur Tradition vnd Vbergabe der beeden Marggraffthümer Ober= vnd Nieder Laußitz, abgeordneten Commissarien, [...] wuerckliche vbergabe, [...] weiln die Landtstände der Pflicht, wer mit vnß vnd der Cron Behemb Sie bißhero zugethan gewest, shrifflich loßgezehlet sein**

Vollmacht für die Kais: Vebergabs Commissarien, 16. 2. 1636

Wir Ferdinandt der Ander, bekennen offentlich mit diesen brieff, vndt thun kundt allermänniglich, demnach wir noch im Jahr 1620 den 6 Julij vnßers Lieben Oheimb vndt Churfl. Zu Sachsen L. vor Ihre vnß vndt vnserm Hochgehrtigstem Ertzhauße Österreich **zu dempff vndt stillung der in vnserm Erbkönigreich Böhmeib entstandenen Rebellion vndt Unruhe geleiste ansehliche vndt hochsprößliche dinst**, vndt die dabey aufgewandte auch ordentlich liquidirte vndt von vnß allerdings acceptirte vndt erkandte kriegsvncosten, so sich dehmahls schon auf ein ansehliches belauffen unsere **beÿde Marggraffthümer Ober= vndt Niederlaußnitz mit allen nutzungen, vndt gerechtigkeiten, pfantsweiße eingesetzt vndt verschrieben, auch nachmals, Alß wier über allen angewenden müglichen fleiß weder zu shleüniger bahrer contentirung Ihr. L. nach andern thümlichen mitteln nicht gelangen können, Ihr. L. in völlige posseß vndt nießung solcher Lande gesetzt, Ihro dero Erben vndt Nachkommen, selbigen Pfandtsweiße, realiter vndt würcklich tradirt**, vbergeben vndt eingeraumet, allermaßen es der darüber sub dato Budißin den 13/23 wegen Oberlaußnitz vndt den 20/30 Junij wegen Niederlaußnitz des 1623 Jahrs aufgerichtete Immissions Recess mit mehrern besagen thut. Vndt aber

[stručná historie předání – kvůli rebelii vzniklé v Čechách a nepokojích, na uhrazení nákladů při tom vzniklých]

zástavní suma v těchto těžkých dobách velmi vzrostla a je třeba splatit více než 72 tun zlata v kapitálu a příjmech, proto k jejich vypravení a dosažení míru předána a zastavena [...] obě markrabství s jejich užitky

proto jsme k jejímu odbavení a aby se upevnila stará důvěra a byla přenesena na potomstvo, rozhodli se, zastavit kurfiřtovi obě markrabství [...], aby byla upevněna vzájemná dobrá důvěra. Markrabství zastavena s vrchnostenskými pravomocemi, výsostnými právy, regáliemi, užitky a příjmy, a to dědičně, český král má být uznáván jako jeho lenní pán

Předání proběhne na následujícím zemském sněmu, který vypíše kurfiřt saský, tam přijdou císařští komisaři a osvobodí stavy i poddané Horní a Dolní Lužice z podřízenosti českému králi [...]

Sindemahl es dan nun an deme, daß solche anweißung, abtretung vndt würckliche Vbergab mehrerwehnter beÿder Marggl. Ober: vndt NiederLaußnitz beÿ nechstem Landtag, oder zusammenkunfft, so Ihro des Churfl. Zu Sachßen außshreiben werden effectiue beshehen vndt fortgehen soll, alß haben wier hierzu die (titl) Christoff von Schelndorff, Felix Ridinger vndt Melchior Erben abgeordenet vndt vollkommene gewalt aufgetragen; thun daß vndt tragen Ihnen sambt vndt sonders solchen gewalt hiemit auf also vndt dergestalt, daß sie an statt Vnser, vnserer Erben, Nachkommenden Königen Zue Böhmeib vndt der Cron Böhmeib, zufferst mehreranter beder marggl. Ober: vndt Niederlaußnitz sembtliche Stende vndt Vnterthanen, geist: vndt weltlich, aller Aÿd vndt pflicht, wormit vnß, vnßern Erben nachkommenden Königen zu Böhmeib vndt Marggl. In Ober: vndt Niederlaußnitz, oder der Cron Böhmeib bißhero unmittelbahr zugethan vndt verwandt gewest, völlig vndt würcklig so mündt: so shrifflich loßzehlen

Naši komisaři nemají uplatnit více moci, než jim náleží moci tohoto ustanovení. Dáno ve Vídni, 16. února 1636

- Vebergabs Bericht des Landtags Commissairs Redinger, 14. Janer 1636
- Reservierung der K. böhmischen Majestätsrechte über die Lausitz
- Direktiven für die Uebergabs Commissairs

4 Udělování Lužice v léno, lužická léna – inv. č. 593, kartony 192-194; sg. II A 4, léta 1636-1747, Česká dvorská kancelář.

Lenné revers saského kurfiřta 1687

●Sněmovní snešení s pečeti lužických stavů ap.

Christian Knauth, Historische Nachricht von dem Westphälischen Frieden, und der daher Sachsen und Oberlausitz entstandenen Glückseligkeit; zum Andenken bey dem hundertjährigen Jubelfeste aufgesetzt von Christian Knauthen, Görlitz, gedruckt und verlegt von Richter und Compagnie, 1749⁵

dobrodiní Boží: mír po 30 letech války: Wohltat Gottes, da Gott vor 100. Jahren dem langen, blutigen und Landverderblichen dreyßigjährigen Kriege durch den westphälischen Frieden ein erwünschtes Ende gemacht [...] dem deutschen Reiche und insbesondere Sachsen und Lausitz, die Früchte des edlen Friedens genießen lassen, und die in diesem Jahrhundert zu zweymahlen gefährlichen feindlichen Einfälle in diese Lande also gnädig gewendet, daß der gäntzliche Untergang, wie im dreyßigjährigen Kriege, nicht erfolgt [zdroje: Sleidanus, Pfanner, Theatrum Europeum]

- vyličení příčin a průběhu třicetileté války (počínaje aušpurským mírem), žádná lítost po ztrátě Lužic
 - 1620, 29. 10. kam es zu der unglücklichen Schlacht auf dem weissen Berge bey Prag
 - [...] agirte Johann Georg I., kurf. zu Sachsen, in Lausitz, dem sich nach Eroberung der Stadt Budißin, das ganze Land unterwarf
 - pražský mír, švédské angažmá, restituce v říši ●nic specifického k dějinám Horní a Dolní Lužice; naopak poměrně značná pozornost vývoji Slezska; papež prohlásil mír za neplatný ●rozkvět Saska, rozkvet různých linií wettinského rodu (zcela loajální, 250 princů a princezen za těch sto let) ●nakládání s duchovními institucemi („luteránské kláštery“)
 - nová města (díky exulantům z Čech): Johann Georgenstadt, Neusaltza, vor die wegen der aus Böhmen entwichenen Evangelischen entstanden, der sehr vielen in Sachsen hin und wieder neu entsprungenen Dörfer nicht zgedenken
 - rozkvět Saska, Lužice se jako by „ztrácí“ v saském kontextu ●péče o sirotky a chudé, charita ●rozkvět evangelického náboženství Horní Lužice byla kurfiřtovi předána za válečné náklady, a tak by se zdálo, že se jí vestfálský mír vůbec netýká. Přesto byla díky vestfálskému míru ušetřena utrpení války a může požívat vznešené plody míru v obecném řádu (Policey!), církvi, umění a vědách. [...] Horní Lužice sice užívala náboženských svobod, české nepokoje ji ale zavlekly do válečného neklidu
- § 2 Horní Lužice sice užívala světa evangelia, a pod vládou Ferdinanda I., Maximiliána II., Rudolfa II., Matyáše a Ferdinanda II. nerušené náboženské svobody – ovšem jak vypukl český nepokoj, upadlo toto markrabství do ničivých zemských a válečných nepokojů. Pustošení Budyšína, násilná rekatolizace, Seligmacher, so nennte man des Wallensteiners und Lobkowitzens Kriegsvölker, welche in Schlesien die Einwohner zu Annehmung der röm. Relig. zwingen, in Schlesien fertig seyn würden, sie dergleichen Arbeit in OL vornehmen wollten, HL se toho bála až do 1630, ale naštěstí odvráceno ...

Proto se měl saský kurfiřt cítit povinován narušit mír s císařem a vpadl do Horní Lužice spolu se Švédy [...]

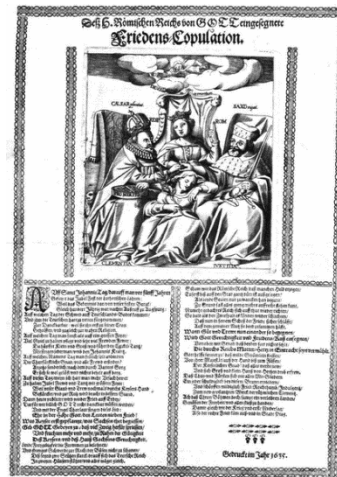
Pustošení Švédů, oslavy míru [...] Dieses alles aber ist über uns kommen wegen unser schweren und vielfältigen Sünden

exulanti, rozkvet Lužice díky exulantům z Čech

také Lužičtí Srbové dostali své knihy evangelické v lužické srbštině

Mapa Zemí koruny české z 18. století se začleněním HL,DL

Pražský mír 1635

Die Kundmachung der pragmatischen Sanktion am 19. April 1713. / oznámení pragmatické sankce⁶

Ihre Kay: Maytt, haben auf den Neünzehenden April: Sibenzehenhundert und dreÿzehen umb zehen Uhr allen dero alhier in Wienn anweefenden Geheimben Ráthen an dem gewöhnlichen ohrt zuerfcheinen anfragen laßBen. Als nun die Beftimbte ftund herbeykommen, haben Sich Ihre Kay: Maytt: in dero Geheimben Raths-ftuben unter den Baldachin begeben, und Vor den gewöhnlichen Kayferl. Tisch gefstellet, darauf auch dero Geheimbe Ráthe und Ministros hinein Berueffen, difze feÿnd in ihrer ordnung eingetretten, und Jeder an feinem ohrt ftehend gebliben; als (tit.:) Prinz Eugenius von Savoyen. Fürft von Trautfohn. Fürft von Schwarzenberg [...] Graf von Salm Ihrer Kayferl.-Maytt: Amaliæ Obrifter Stallmaifter. [...]

Probíhá prohlášení v soukromých prostorách panovníka. Příčiny tohoto svolání – v souvislosti s úvahami po válkách o španělské dědictví

Urfach und Zweck folcher Berueffung [...] daß von und zwischen Weÿ: Ihres in Gott ruhenden gnädig- und höchstgeehrtesten Herrn Vatters Keyfers Leopoldi, und geliebtesten Herrn Brueders, damahls Römifchen Königs, nachgehents auch Römifchen Keyfers Josephi Maytten und Liebden gloriwürdigter gedächtnus, und dan Ihrer Kay. Maytt: als damahlig-declarirtn König in Hispanien gewißse disposition, ordnung und pacta Successoria errichtet, und in gegenwart Verfschidener Kay: Geheimber Ráthen und Ministrorum allerfeits Befchworen worden; Weillen aber von denenfelben Ráthen und Ministris wenig mehr Beÿm Leben sich Befindeten, So hetten Ihre Kay. Meÿtt. dre nothdurfft erachtet [...] auch gemelte Satzung [...] kund zumachen

[...] nach abfterben Weÿ: Ihres Herrn Brueders Maytt. und Ldd: ohne Mannliche Erben auf Ihre Kay: Maytt. auch **alle deffen hinterlassene Erb-König Reiche und Landen** gefallen und sambtlich Beÿ Ihren Ehelichen Männlichen Leibs-Erben nach dem Jure primo-genituræ, so lang fliche verhanden, **ohnzertheilt zuverbleiben haben**; Auf Ihres Mannlichen stammens abgang aber [: so Gott gnädiglich abwenden wolle:] auf die ehelich hinterlassende Töchter allezeit nach ordnung und Recht der primo-genitur gleichmäßßig ohnzertheilt kommen: Ferners in ermanglung oder abgang der von Ihrer Kay: Maytt: herfstammender aller Ehelichen descendenten Mann- und Weiblichen geschlechts, difes Erbrecht aller Erb-Königreich und Land ohnzertheilter auf Ihrer Maytt. herrn Brueders Josephi [...] nachgelassene Frauen Töchter, und deren Eheliche descendenten widerumb auf obige weiße nach dem Jure primo-genitur fallen [...] Umb willen nun dife immerwehrende Satzung, ordnung und pacta zu Ehre Gottes, und Conservation aller ErbLanden angefehen, errichtet [...] So würden fowohl Ihre K. M. darog Befständig halten, alß Ihre Maytt: zu Ihnen Geheimben Ráthen und Ministris Sich mildest verfeheten, dieselbe auch gnädigst ermahneten [...] folche pacta [...] zuerhalten [...] Wornach Ihre Kayferliche Maytt: und folgens die Herren Geheimbe Ráthe und Ministri abgetretten feÿnd. Daß obiges alles also Vorgangen und Verhandlet worden, bezeuge mit meiner eignen hand unterschrifft, und gewöhnlichen Pettfchafft (notarius publicus).

v případě vyměnění Habsburků – neredělitelnost habsburských zemí, mají přecházet dědičně na syny, případně na syny přechází na manželské dcery podle pořadí primogenitury. Potom Jeho Veličenstvo a radové poodstoupili.

Přijetí pragmatické sankce českým sněmem, 12. a 16. říjen 1720

Posléz a jakož JC a KM z přirozené své otcovské lásky a péče pro viňšovaný a trvanlivý pokoj, též zachování všech svých království, knížectví a zemí, zvláště pak tohoto dědičného království Českého, ten od slavných svých předkův nejjasnějšího arcidomu Rakouského in forma primogeniturae inter masculos ustanovený, též od vejš dotčené samé Jeho C a KM upravený, neméně i také na pohlaví ženské rozšířený nápad koruny a dědictví království Českého, svým, skrze obzvláštní patenty svolaným a u větším počtu se sešlým, věrným a poslušným stavům tohoto dědičného svého království Českého, při trvajícím sněmu za rok 1720 skrze vlastně k tomu zřízeného svého nejvyššího purkrabího Pražského milotivě a okolostojičně předněsti dáti jest ráčila. Pročež věrní a poslušní stavové toho Jeho Milosti, dědičného krále a pana své spravedlivé ustanovení, jakožto jisté nejen již bez toho zřízením zemským bezelstně srovnalé, a k stálému zachování pravého náboženství a víry katolické čelící, anobřz taky k budoucímu pokoji a bezpečnosti milé vlasti užitečné zaopatření v svém náležitém smyslu a obsažitelnosti přijali a srozuměli, odkuž i taky témuž tanquam sanctioni pragmaticae et legi fundamentali regni in perpetuum valiturae za sebe a potomky své (jakožto od věrných a poslušných stavův za touž důležitostí pod datum dne 16. ... 10 1720 vyhotovené accessionis et submissionis instrumentum v sobě tím hojněji obsahuje), ouplně se podvolili, a takové svou krví, jměním, též životem po všechny časy zastávati a hájiti se možně zavázali ...

Tereziánské reformy

Handbillet an den Grafen von Haugwitz, Schönbrunn, den ... mai 1750.

Lieber graf von Haugwitz. Ohnmöglich haben bei der in dem abgewichenen jahr gemachten sesparation deren länderpublicorum von denen judicialibus alle materien individualiter dergestalten abgesonderet werden können [...] Gleichwie aber meine intention vornemlich dahin gehet, dass zwischen meinen hofstellen alle collisiones soviel immer thunlich vermeiden werden sollen, also will auch über die bis anhero mir vorgekommene anstössliche caus meine resolution hiemit ertheilet haben. [...]

3. Die confirmation deren **rathsrenovationen** bei königlichen und landsfürstlichen städten wie auch die benennung deren rathmännern, wo solche von hier aus zu geschehen pfliget, bleibet bei dem directorio in publicis, jedoch ist von derlei bestätig- oder benennungen der obristen justizstelle allemal die nachricht zu geben, damit auch diese wissen möge, mit was für subjectis die rathsstühle, in welchen die burgerliche judicialia erörteret werden müssen, besetzt seind. [...]

6. zuweilen in sachen, welche ex causa publica ihren originem haben, dainoch aber in das contentiosum oder criminale einschlagen, mithin in via juris auszumachen kommen, die erste provisorische veranstaltung durch das directorium gemacht werden müste, so wird doch dasselbe sodann das ganze werk nebst deme, was ex causa publica von ihme directorio allschon geschehen, alsogleich der obristen justizstelle zur rechtlichen ausmachung der sach zuzustellen haben. Falls aber künftig

7. noch andere casus vorkometen, welche entweder in denen agendis oder dieser meiner resolution nicht exprimiret oder sonsten zweifelhaft wären, so solle nach massgebung der vorjährigen haubtresolution keine stelle der anderen vorgeifen, sondern die sach mir

⁶ Hugo Pöpperl, Die pragmatische Sanktion, Prag 1917.

vorgetragen und meine resolution erwartet werden. Wornach ihr euch also zu richten wissen werdet. Und ich verbleibe euch mit kais. kgl. auch landsfürstlichen hulden und gnaden wohlbeigethan. Maria Theresia.

Befehl an die in den ländern aufgestellte deputationen. Den 10. Martii 1749.

Maria Theresia. Demnach wir gnädigst erwogen, wie nothwendig und ersprießlich für unsern höchsten dienst und in sonderheit zu aufnahm und wohlfart gesamter unser erbkönigreichen und länderen die einfuhr- und feststellung eines universalcommercii seie, und dahero gnädigst beschlossen haben, das ohnmittelbar von uns dependirende ehemals von dem abgelebten grafen Philipp v. Kinsky obgehabte commercienober-directorium unter unserem geheimen rath und ministerial-banco-deputations-praesidenten, grafen Rudolph v. Chotek solcher gestalt zu restabiliren Protocollum directorii in publicis et cameralibus.

Die einführung einer policei-ordnung. De dato jovis 7. augusti 1749.⁷ Über jenes was wegen einrichtung einer policeiordnung in denen gesamten **kgl. böhmisch- und österreichischen erbländen** [...] hat man auf a. h. befehl in pleno directorii die sache in nähere und reifere berathschlagung gezogen [...] die haubtabsicht bei einer wohl eingerichteten policei vorzüglich dahin abzielen müße, damit

erstlichen **mehrsers geld im land behalten**, mithin verhütet werde, damit nicht aus üppigkeit mehr geld außer lands verführet werde, als nicht für den darin befindlichen überfluß, es seie an productis naturæ oder manufactis dafür hinein kommet. [...] einschränkung des übermäßigen prachts bei denen landeseinwohnern [...] daß der allgemeine luxus auf lauter innländische producta und manufacta eingeschränket, [...] dahergegen die einführung und gebrauch aller ausländischen waaren [...] verbothen werden sollen. Auf diese weise bleibt das geld im land und in der inwendigen circulation.

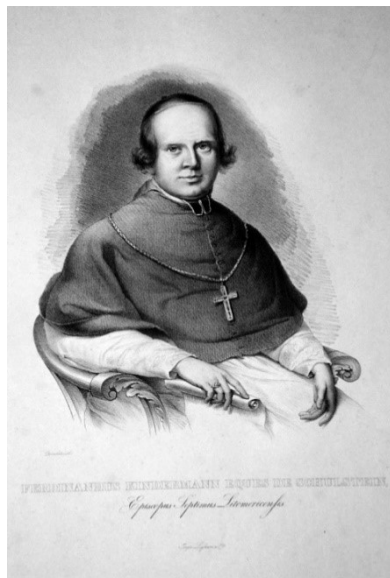
[Kleiderordnung]. Stickerei und porthirung. Jubellen. Tafeln und gastereien.

[...] weilen die kostbarkeit einer tafel öfters nicht so viel von der mehrheit deren speisen als von deren qualität abhanget, so erachtet man das nächste mittel hierzu zu sein, wann der vornehme adel in diesem stuck mit der mäßigkeit mit dem übrigen volk vorleichten und desthalben eine gewisse cynosur zu beobachten bewogen wurde, nach deßen beispiel eine gleiche moderation sich bei allen übrigen von selbstn ergeben dörfte. [...] einschränkung deren großen tafeln. [...]

Weine. Dieses hindert aber keineswegs respectu deren ausländigen weine, in deßen die maas dergestalten vorzuschreiben, daß niemanden wer der auch seie, erlaubt sein solle bei strafe von hundert ducaten mehr als dreierlei gattungen fremder weine aufzusetzen, unter welchen fremden jedoch weder Rhein- oder Mosler- noch Florentiner weine und Montepoulciano begriffen werden mögen. In dem diesfälligen patent könte demnach generaliter der überfluß an speisen sowohl bei denen gewöhnlichen mahlzeiten, als bei hochzeiten, gastereien und kindsmahlen verbothen werden. [...] Wobei annoch dieses anzumercken vorfallet, daß wider jene, welche mehr verzehren als sie einkünften haben, mithin propria culpa und ex causa privata schulden contrahiren, oder andere dazu verführen, ohne allem ansehen der person oder der geburth, wie in Frankreich, Engelland und in denen Niederlanden mit aller schärfe zu verfahren [...] Wie dann ingleichen die defraudatores telonii und übertrettere dieses gesatzes mit dem äußersten rigor und ohne mindester nachsicht zu bestrafen ... Kommission [...] Konfiskationen, Strafgeldern.

Übrigens wird auch zu einschränkung des schuldenmachens besonders respectu filiorum familias eine eigene verordnung auszuarbeiten [...] Placet. Friedrich Wilhelm graf von Haugwitz.

Školské reformy

Ferdinand Kindermann a Schulstein

⁷ Heinrich KRETSCHMAYR, Die Österreichische Zentralverwaltung, II: Von der Vereinigung der Österreichischen und Böhmisches Hofkanzlei bis zur Einrichtung der Ministerialverfassung, 1749-1848, Wien 1925 (bearb. von Joseph Kallbrunner – Melitta Winkler).